

อัตลักษณ์ภูมิปัญญากับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

กรณีศึกษา: ภูมิปัญญาการทำกรงนกชุมชนบ้านนา

ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

Identity of Local Wisdom and Community Strengthening:

A Case Study of the Wisdom of Building Bird Cages in Ban Na Community

Ban Na Subdistrict, Chana District, Songkhla Province

วาทีณี หลีปุม^{1*} วิจิตรา ณะสงฆ์² นันทินี ย่องลั่น³ ธีรดา พุทธสุข⁴ และชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ⁵

^{1, 2, 3, 4, 5} คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

*E-mail : 611011227@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำกรงนก และภูมิปัญญาการทำกรงนกที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านนา และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกรงนกของชุมชนบ้านนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน

ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านนาเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงด้านภูมิปัญญาการทำกรงนกที่มีการสืบทอดมายาวนานและมีอัตลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเอง โดยภูมิปัญญาการทำกรงนกได้ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การมีรายได้จากการประกอบอาชีพการทำกรงนกเพื่อจำหน่าย 2) ด้านสังคม ได้แก่ การเกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล และเกิดจิตสำนึกร่วม และ 3) ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การทำกรงนกได้กลายเป็นภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ของชุมชน โดยแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกรงนก ได้แก่ การเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำกรงนก การพัฒนาต่อยอดหรือการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์กรงนกบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับช่องทางการตลาด เพื่อให้การทำกรงนกของชาวบ้านในชุมชนบ้านนายังคงเป็นอัตลักษณ์ภูมิปัญญาที่อยู่คู่ชุมชนตลอดไป

คำสำคัญ: อัตลักษณ์, ภูมิปัญญา, การเสริมสร้างความเข้มแข็ง

Abstract

The purposes of this research were 1) to examine the wisdom of building bird cages of the Ban Na community and to study the wisdom of building bird cages affecting the strengthening of the Ban Na community and 2) to investigate the guidelines of

promoting and preserving the wisdom of building bird cages of the Ban Na community. The qualitative research methods was used as the research design. Data were collected from document analysis and field study. A total of fifteen key informant interviews were conducted.

The results showed that, Ban Na is a culturally diverse communities and typically famous for its long heritage of wisdom in building bird cages with their own identity. The wisdom of building bird cages has resulted in community strengthening in areas as follows: 1) Economic aspects, including income from occupations with building bird cages for sale. 2) Social aspects, including the creation of good interpersonal relationships and creating collective consciousness. 3) Cultural aspects, building bird cages have become the wisdom and identity of the community. Additionally, the guidelines for preserving and inheriting the wisdom of building bird cages making unique bird cages from Ban Na community are as follows: to promote and disseminate knowledge about the wisdom to the general public, to develop and extend or rising value of bird cages to value-added based on the concept of creative economy; Furthermore, training to provide knowledge deals with marketing channels effectively. In order for the wisdom of building bird cages cultivated through villagers remain an identity of local wisdom stay for the Ban Na community for as long as possible.

Keywords: Identity, Wisdom, Strength Encouragement

บทนำ

ประเทศไทยมีภูมิปัญญาที่เป็นองค์ความรู้ ทักษะต่าง ๆ และประสบการณ์ที่ผ่านการลองผิดลองถูก โดยเป็นสิ่งที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต ผ่านกระบวนการศึกษา การสังเกต และการคิดวิเคราะห์ จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ ซึ่งมีคุณค่าและประโยชน์ต่อประชาชน ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น สำหรับภูมิปัญญาระดับท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ ทักษะ และความสามารถต่าง ๆ ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งช่วยแก้ปัญหาหรืออำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต (ประภัสสร ทองยินดี, ม.ป.ป.)

สำหรับท้องถิ่นภาคใต้ มีภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ภูมิปัญญาการทำกรงนก เนื่องจากชาวปักษ์ใต้นิยมเลี้ยงนกไว้ประจำบ้าน ได้แก่ นกเขาชวา (นกเขาเล็ก) และนกปรอดหัวจุก (นกกรงหัวจุก) ส่วนใหญ่จะเลี้ยงไว้ดูเล่น ฟังเสียงร้อง และนำไปแข่งขัน ซึ่งจะมีการจัดขึ้นแทบทุก

เสาร์-อาทิตย์ ตลอดจนงานเทศกาลต่าง ๆ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2563) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การเลี้ยงนกได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เกิดอาชีพควบคู่กับการเลี้ยงนก นั่นก็คือ การทำกรงนก

อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่หนึ่งในภาคใต้ที่มีการเลี้ยงนกเขาชวาอย่างแพร่หลาย ซึ่งแทบทุกครัวเรือนจะมีกรงนกแขวนอยู่หน้าบ้าน โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ ซึ่งเป็นแหล่งทำกรงนกที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่โบราณ โดยการนำภูมิปัญญา ศิลปะท้องถิ่น และความประณีตมาใช้ในการสร้างสรรค์ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา, 2563)

สำหรับชุมชนบ้านนาเป็นชุมชนหนึ่งของตำบลบ้านนา ที่มีลักษณะเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมและมีชื่อเสียงด้านภูมิปัญญาการทำกรงนกที่มีอัตลักษณ์ (Identity) เป็นของตนเอง และภายในชุมชนยังได้มีการจัดตั้ง “กลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรง” อีกด้วย โดยการทำกรงนกของชุมชนบ้านนานอกจากเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาการทำกรงนกแล้ว ยังเป็นการช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในมิติต่าง ๆ อีกด้วย ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์ภูมิปัญญากับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษา : ภูมิปัญญาการทำกรงนกชุมชนบ้านนา ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการและการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

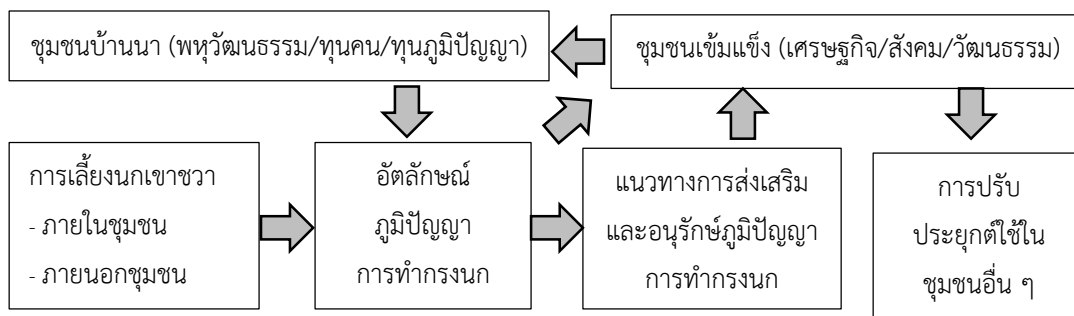
1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทำกรงนก และภูมิปัญญาการทำกรงนกที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านนา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกรงนกของชุมชนบ้านนา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การได้อรรถความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำกรงนก และภูมิปัญญาการทำกรงนกที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกรงนก นอกจากนี้ชุมชนบ้านนายังสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน หรือแม้แต่ชุมชนอื่น ๆ ก็สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อความเข้มแข็งและการพึ่งตนเองได้

การทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิด

การทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา โดยภูมิปัญญาเป็นทักษะความรู้ความสามารถในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาของมนุษย์ 2) แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาตนเองได้บนศักยภาพที่มีอยู่ 3) แนวคิดเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม พหุวัฒนธรรมเป็นการอยู่ร่วมกันของคนที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม 4) แนวความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะหรือลักษณะพิเศษที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของสิ่งนั้น ๆ และ 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 15 คน ได้แก่ 1) ประธานกลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรง จำนวน 1 คน 2) คณะกรรมการกลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรง จำนวน 4 คน 3) สมาชิกกลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรง จำนวน 5 คน และ 4) ชาวบ้านในชุมชน จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาการทำกรงนก โดยพิจารณาจากประสบการณ์การทำกรงนกและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำกรงนก ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม 2564

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการเก็บจาก 2 แหล่ง ได้แก่ 1) แหล่งข้อมูลจากเอกสาร และ 2) แหล่งข้อมูลภาคสนาม ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์ (Interview) ที่เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) 2) การสนทนากลุ่ม (Focus group) และ 3) การสังเกต (Observation) ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อให้สามารถตอบโจทย์การวิจัยได้อย่างครอบคลุม

ผลการศึกษา

ภูมิปัญญาการทำกรงนกของชุมชนบ้านนา

ชุมชนบ้านนา ตำบลบ้านนา อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ร่วมกัน และเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงในด้านภูมิปัญญาการทำกรงนก โดยเฉพาะกรงนกเขาชวา โดยภูมิปัญญาการทำกรงนกของชาวบ้านในชุมชนมีจุดเริ่มต้นมาจากการที่ชาวอำเภอจะนะนิยมเลี้ยงนกเขาชวาเป็นจำนวนมาก และมีการเลี้ยงมายาวนาน โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำกรงนกมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งภูมิปัญญาการทำกรงนกในช่วงแรก ๆ เน้นกรงนกแบบเรียบง่าย หากใครเลี้ยงนกก็จะทำกรงนกเอง แต่จะมีชาวบ้านบางคนที่มีฝีมือและทักษะในการทำกรงนก จึงได้รับการว่าจ้างให้ทำกรงนก จนนำมาสู่การทำกรงนกเพื่อจำหน่ายแก่ผู้นิยมเลี้ยงนก และภายหลังได้นำมาสู่การก่อตั้ง “กลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรง” ขึ้นในชุมชน

การทำกรงนกของชาวบ้านในชุมชนมีหลายรูปแบบและหลายขนาดแตกต่างกันออกไป แต่ขนาดที่นิยมทำในชุมชนบ้านนาจะมี 3 ขนาด ได้แก่ 1) กรงขนาดเล็ก มีเส้นผ่าศูนย์กลางก้นกรง 12-13 นิ้ว ความสูงจากก้นกรงถึงหัวกรงตรงกลางขม่อม 15-16 นิ้ว 2) กรงขนาดกลาง มีเส้นผ่าศูนย์กลางก้นกรง 14-15 นิ้ว ความสูงจากก้นกรงถึงหัวกรงตรงกลางขม่อม 17.5-18.5 นิ้ว และ 3) กรงขนาดใหญ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางก้นกรงขนาด 15.5-16 นิ้ว ความสูงจากก้นกรงถึงหัวกรงตรงกลางขม่อม 19-20 นิ้ว

สำหรับรูปแบบการทำกรงนกของชาวบ้านในชุมชนที่นิยมทำมีอยู่ด้วยกัน 3 แบบ ได้แก่ 1) กรงโขนงหวาย เป็นกรงที่มีหวายทำเป็นโขนงหลายเส้น ที่นิยมทำกันมาก ได้แก่ กรงโขนงหวายธรรมดา กรงโขนงหวายทรงเสด็จ และกรงโขนงหวายสวย เป็นต้น กรงโขนงหวายนอกจากมีความสวยงามแล้วยังให้ความปลอดภัยต่อกัน เนื่องจากสามารถป้องกันแมลงได้เป็นอย่างดี เพราะซี่ของกรงมีขนาดเล็กมากและมีช่องไฟแน่น กรงโขนงหวายเหมาะกับการเลี้ยงนกที่แฉวนไวที่ต่ำ ๆ เพื่อฟังเสียงร้อง 2) กรงผูก เป็นกรงที่เน้นไปที่การผูกไม้ไผ่ให้กรงได้รูปทรงตามที่ต้องการ เช่น ทรงโกหยา ทรงเสด็จ ทรงธรรมดา และทรงแกะสลัก เป็นต้น โดยซี่ของกรงแบบผูกจะเหลาแบบปลายเรียว กลางโต และโคนของซี่เรียวเล็กลงมาสามารถดัดแปลงกรงเป็นรูปทรงต่าง ๆ ได้ จึงได้รับความนิยมสูง กรงผูกเหมาะกับการใส่นกที่จะแข่งขัน เนื่องจากมีพื้นที่มาก นกสามารถกระพือปีกได้อย่างอิสระ และ 3) กรงลูก มีรูปทรงคล้ายกรงโขนงหวาย จะแตกต่างกันตรงที่ซี่กรงมีขนาดใหญ่กว่า การวางหวายเพื่อเป็นโขนงระยะก็จะต่างกัน ส่วนซี่จะเหลาขนาดเกือบเท่ากันหมด ยกเว้นช่วงปลายเท่านั้นที่เหลาให้เล็กลง เพื่อความสะดวกในการประกอบ กรงลูกเหมาะกับการเลี้ยงลูกนก เนื่องจากจะนิยมทำประตูข้างจึงสะดวกในการจับลูกนกเข้า-ออก โดยกรงนกทั้ง 3 แบบ จะมีหลายรูปทรงและหลายขนาด (สำนักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสงขลา, 2559)

รูปที่ 2 กรงนกเขาวารูปแบบต่าง ๆ

ภูมิปัญญาการทำกรงนกของชุมชนบ้านนามีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นขนาดของกรงนก รูปแบบของกรงนก รูปทรงของกรงนก ประเภทของกรงนก และลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้ทำกรงนก โดยเน้นลวดลายแกะสลักที่มีความประณีตและละเอียดอ่อน ตลอดจนการประยุกต์หรือผสมผสานรูปแบบต่าง ๆ ของกรงนกเข้าด้วยกันอย่างลงตัวและสวยงาม ถือเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของภูมิปัญญาการทำกรงนกของชุมชนบ้านนา ในส่วนของวัตถุดิบที่ใช้ในการทำกรงนกส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบที่ซื้อมาจากภายนอกชุมชนไม่ว่าจะเป็นไม้ไผ่ หวาย หรือวัสดุอื่น ๆ สำหรับราคาการจำหน่ายกรงนกจะมีหลายราคา โดยราคาปกติที่จำหน่ายจะมีตั้งแต่ราคาหลักร้อยจนถึงหลักหมื่น

ภูมิปัญญาการทำกรงนกที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านนา

1. ด้านเศรษฐกิจ จะเห็นได้ชัดเจนนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยการทำการกรงนกส่งผลให้ชาวบ้านมีรายได้จากการทำการกรงนกขายทั้งที่ประกอบเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม ทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชนในภาพรวม
2. ด้านสังคม การทำการกรงนกของชาวบ้านในชุมชนได้ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลทั้งในอดีตและปัจจุบัน เนื่องจากต้องมีการทำงานร่วมกัน ติดต่อประสานงาน และพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น เกิดความรักความสามัคคี และความผูกพันตลอดจนเกิดจิตสำนึกร่วมภายในชุมชนไม่ว่าจะเป็นชาวไทยพุทธหรือชาวไทยมุสลิม
3. ด้านวัฒนธรรม การทำการกรงนกของชุมชนบ้านนาได้กลายเป็นภูมิปัญญาและเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของชุมชนบ้านนาที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และเป็นที่ยอมรับและรู้จักอย่างแพร่หลาย

แนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกรงนกของชุมชนบ้านนา

1. การเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำกรงนก ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย (Social media) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook fanpage) อินสตาแกรม (Instagram) และยูทูบ (YouTube) เป็นต้น หรือการเผยแพร่ผ่านกิจกรรมในรูปแบบอื่น ๆ เช่น การอบรม เป็นต้น
2. การพัฒนาต่อยอดหรือการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์กรงนกบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative economy) โดยเฉพาะการพัฒนาต่อยอดที่เน้นความหลากหลายและความทันสมัย เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด เมื่อผลิตภัณฑ์สามารถจำหน่ายได้และเป็นที่ต้องการของตลาด ภูมิปัญญาการทำกรงนกก็จะยังคงอยู่ แต่ทั้งนี้จะต้องคงไว้ซึ่งคุณค่าและอัตลักษณ์ของภูมิปัญญา เช่น ไม้ไผ่กรงนก กระดาษต้นไม้กรงนก ของตกแต่งบ้านหรือสวนจากกรงนก และของที่ระลึกจากกรงนก
3. การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับช่องทางการตลาด โดยเฉพาะการตลาดออนไลน์ ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายแล้ว ยังเป็นการประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญาการทำกรงนกไปในตัวอีกด้วย

สรุปผลและอภิปรายผล

ชุมชนบ้านนาเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีภูมิปัญญาสำคัญและเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย ได้แก่ ภูมิปัญญาการทำกรงนก ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากการที่ชาวอำเภอจะนะนิยมเลี้ยงนกเขาเป็นจำนวนมาก จึงมีการทำการกรงนกเกิดขึ้นจนกลายเป็นภูมิปัญญาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ โดยภูมิปัญญาการทำกรงนกได้ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ กมลศักดิ์ วงศ์ศรีแก้ว, จิระพงศ์ เรืองกุน และสายใจ ชุนประเสริฐ (2560) ที่พบว่า คุณลักษณะชุมชนเข้มแข็งส่วนหนึ่งสะท้อนได้จากความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน โดยมีปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่นำไปสู่ความเข้มแข็ง ได้แก่ ความสัมพันธ์เชิงสังคม และงานของวุฒิชัย สายบุญจวง (2561) ที่พบว่า การสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีประเด็นหนึ่งที่สำคัญ ได้แก่ การค้นหาศักยภาพและการพัฒนาภูมิปัญญา ตลอดจนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนเพื่อความเข้มแข็งและยั่งยืน

สำหรับแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกรงนก ได้แก่ การเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำกรงนก การพัฒนาต่อยอดหรือการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์กรงนกบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับช่องทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับงานของ วาริพร ชูศรี (2560) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ผลิตสินค้ากรงนกเขา OTOP ระดับ 5 ดาว เช่น การสอนวิธีการจัดเก็บความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาเพื่อให้คนรุ่นลูกรุ่นหลานได้ศึกษา การสอนให้มีการผลิตกรงนกเขาเพื่อเป็นของที่ระลึก และการจัดอบรมให้ความรู้ในด้านตลาด เป็นต้น งานของพระครูประภัทรสุตธรรม (วีรศักดิ์ ปภสฺสโร)(2560) ที่พบว่า แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญา สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การสร้างมูลเหตุจูงใจให้สืบทอด เพื่อให้เกิดรายได้และเป็นอาชีพที่เหมาะสม และการสืบทอดโดยลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวผ่านการถ่ายทอด และงานของเจษฎานกน้อย, วรณภรณ์ บริพันธ์ และ สัญชัย ลังแท้ (2555) ที่พบว่า ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการคิดค้นสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มทางเลือกให้แก่ลูกค้า ตลอดจนงานของ วิภาดา มุกดา (2557) ที่พบว่า ในการส่งเสริมด้านการตลาดควรมีการหาช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นการเปิดตลาด โดยเฉพาะการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออก (Export) สำหรับแนวทางการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกรงนกของชุมชนบ้านนาเองก็เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อให้การทำกรงนกของชุมชนยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์แห่งภูมิปัญญาที่อยู่คู่ชุมชนตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่ภูมิปัญญาการทำกรงนกผ่านช่องทางที่หลากหลาย ไม่ว่าจะผ่านการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย หรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
2. ควรมีการต่อยอดหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์กรงนกในลักษณะของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม และตอบโจทยความต้องการของตลาด แต่ยังคงไว้ซึ่งคุณค่าและอัตลักษณ์
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำกรงนกอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
4. ควรส่งเสริมให้มีการปลูกไม้ไผ่และหวายขึ้นในชุมชน เพื่อลดการพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอก

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาการทำกรงนกที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในมิติอื่น ๆ
2. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์กรงนกในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น โคมไฟกรงนก กระดาษต้นไม้มกรงนก และของตกแต่งบ้านหรือสวนจากกรงนก เป็นต้น
3. การศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาอื่น ๆ และประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนในฐานะที่เป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ผลิตทรงนกกและหัวทรง ชาวบ้านชุมชนบ้านนา และหลักสูตรการบริหารและพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ตลอดจนผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา แสงมณี ศิริสาธิตกิจ ที่มีส่วนช่วยให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กมลศักดิ์ วงศ์ศรีแก้ว, จิระพงศ์ เรืองกุน และสายใจ ชุนประเสริฐ. (2560). การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนพุนบำเพ็ญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต* [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. 5(1), 46-57.
- เจษฎา นกน้อย, วรณภรณ์ บริพันธ์ และ สัญชัย ลังแท้. (2555). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ระดับ 5 ดาว ประเภทอาหารในจังหวัดพัทลุงและจังหวัดสงขลา. *สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.*
- ประภัสสร ทองยินดี. (ม.ป.ป.). ภูมิปัญญาไทย : องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย. [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก [https://www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58\(500\)/page3-10-58\(500\).html](https://www.stou.ac.th/study/sumrit/10-58(500)/page3-10-58(500).html)
- พระครูประภัทรสุตธรรม (วีรศักดิ์ ปภสฺสโร). (2560). *การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านคูนาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์.* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2563, กุมภาพันธ์ 14). *ทรงนกก.* [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก <https://clib.psu.ac.th/southerninfo/content/5/ec3885c6?fbclid>
- วาริพร ชูศรี. (2560). แนวทางการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าทรงนกกเขา OTOP ระดับ 5 ดาว เพื่อการเข้าสู่ตลาดอาเซียน กรณีศึกษาจากผู้ผลิตบ้านหัวดินเหนือ หมู่ที่ 8 อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. *วารสารจัดการสมัยใหม่.* 15(2), 45-55.
- วิภาดา มุกดา. (2557) แนวทางการบริหารจัดการของกลุ่มผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดตาก. *วารสารวิจัย มสค สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.* 10(1), 187-206.
- วุฒิชัย สายบุญจง. (2561). ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษา บ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์]. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบบริหาร (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์).* 8(1), 119-129.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสงขลา. (2563, กันยายน 2). *ทรงนกกเขาชาว.* [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก https://www.m-culture.go.th/songkhla/ewt_news.php?nid=1439
- สำนักส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดสงขลา. (2559, กุมภาพันธ์ 24). *ใบสั่งจากรูโน ฟันทรงนกก* *จะนะ* [เว็บไซต์]. สืบค้นจาก http://www.sk-local.go.th/news_rss/detail/598